

MOJA SJEĆANJA NA TOMISLAVA JANKA ŠAGI-BUNIĆA – PATRA ŠAGIJA

Ivan GOLUB

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
ivan.golub@zg.t-com.hr

Sjećanje je uskrsnuće. Sjećanjem uskrisujemo prošlost i dovodimo je u sadašnjost. Starina veli: »Povijest je učiteljica života – *Historia magistra vitae*«. To je poveznica prošlog i sadašnjeg života. A na Mirogoju, zagrebačkom glavnom groblju čitam: »Rod bo samo koji si mrtve štuje na prošlosti budućnost si snuje.« To je poveznica s budućnošću. Kad je Bog hodao po zemlji, kad se opraštao na večeri, posljednjoj s prijateljima, odredio je ustanovu nezaborava, postavio spomen-čin, na muku i smrt koja mu sutradan predstoji, na ovu večeru, utemeljio je zahvaljivanje – euharistiju, svetu misu: »Ovo je tijelo moje... Ovo je krv moja... Ovo činite meni na spomen.« Od onda se jednom prostrt stol zadnje večere ne posprema. Sjećanje ovo razlikuje se od svih čisto ljudskih sjećanja. Njime se naime uprisutnjuje stvarno Onaj na koga se sjeća: Uskrsli Isus Krist.

Zaborav i nezahvalnost idu skupa. Zaboravljivci su nezahvalnici i nezahvalnici su zaboravljivci. Postoje prigode koje nas prenu, trgnu, probude od zaborava. Valja se njihovu pozivu odazvati. Osobito kad se i ne radi o zaboravu, kad postoje spomeni i uspomene, samo ih treba i drugima obznani.

Dana 22. lipnja 2006. na godišnjicu mojega krštenja zamolio me je prof. dr. Tenšek, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, vrli moj nekoć učenik, da na sedmu godišnjicu smrti Tomislava Janka Šagi-Bunića, svojega učitelja/profesora služim, predvodim svetu misu zadušnicu u crkvi Sv. Mihaela u Dubravi u Zagrebu i održim propovijed. Smatram se povlašćenim reći riječ svjedočanstva. Nakon što sam spustio telefonsku slušalicu dohvatio sam pero i bilježio misli, sjećanja koja su mi navirala. Neka od njih

izreкао sam na propovijedi. Poslije kako bi mi iskršlo koje sjećanje stavljao bih ga na papir. Neka od njih unio sam u svoju knjigu *Običan čovjek* (prvo izdanje, Zagreb, 2013., drugo dopunjeno izdanje, Zagreb, 2014.). Spomene, zapise o profesoru dr. Tomislavu Janku Šagiju rasute po knjizi sabirem ovdje. Unosim i poneki spomen iz rukopisnih listova na koje sam unosio svoja sjećanja na profesora Šagija 2006. i 2010. godine. O njemu ima najviše zapisa u mojim dnevnicima, osobito iz razdoblja djelovanja na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Slutim kad bi se sva moja sjećanja na profesora Tomislava Janka Šagija iz nabačaja na rukopisnim listovima i iz zapisa u dnevnicima sa spletom/kontekstom zbivanja, sabrala da bi dosegla obim knjižice.

»Da mi je vidjeti svijet Šagijevim očima!«

Na Katedri za dogmatiku Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu predavao je uz prof. dr. Stjepana Bakšića i mladi profesor dr. Tomislav Janko Šagija-Bunić. Predavao je Kristologiju i Mariologiju te sakramente, koji daju biljeg – »karakter« – pa smo u šali govorili da Šagija predaje »karakterne sakramente«: krštenje, potvrdu i sveti red. Prepoznali smo u njemu učenjaka i vjernika.

Kapucin dr. Tomislav Janko Šagija-Bunić, mlad profesor, ponesen istraživačkim zanosom bio je sav u pokretu. Dramatično je kazivao odvijanje kristoloških i trinitarnih borbi na Koncilima. Čas bi hodao dvoranom od vrata do prozora. Stao za katedru. Uspeo se na sanduk za drva. Riječju bio je sadržajem i načinom drugačiji.

Jednom smo se Josip Turčinović, godinu dana mlađi od mene, i ja uputili u kapucinski samostan u Dubravu k prof. Šagiju. Na kraju smo ga upitali, kako mu je kao provincijalu, poglavaru Kapucinske provincije.

»Najteže mi je s onima, koji su slijepo poslušni. Uživaju u zaslugama pred Bogom što, eto, radi Boga slušaju budalu.«

Kad smo se pješke iz Dubrave vraćali na Kaptol razgovarajući o razgovoru s patrom Šagijem, reče Josip Turčinović: »Da mi je vidjeti svijet Šagijevim očima!«

Mladi tada profesor Patrologije i dijela Dogmatike Tomislav Janko Šagija-Bunić jedne je zbuñjivao druge oduševljavao svojim osebnim i ne svima posve jasnim pristupom dogmi i povijesti dogmi. László Huzsvár, kasniji biskup u Zrenjaninu, i ja smo kod dekana prof. dr. Janka Oberškoga branili Šagija od onih koji su se na nj tužili.

Znao je što hoće

Profesor Tomislav Janko Šagija-Bunić, zvan Pater Šagija, redovnik, kapucin, obvezan zavjetom poslušnosti, pripovijedao nam je:

»Postavio sam svojem poglavaru pitanje: 'Tko je Tomi Akvinskomu naredio da piše teološku sumu – *Summa theologica*?' Dobio sam odgovor: 'Nitko.' Upitah dalje: 'Tko je naložio Bonaventuri da napiše djelo *Itinerarium mentis ad Deum*?' Odgovor je bio također: 'Nitko.' Postalo mi je sve jasno. Primi se posla, slijedi glas savjesti. Odlučio sam, već kao prvotečajac, postati sveučilišni profesor.«

Tomislav Šagi-Bunić bio je čovjek koji je znao što hoće.

»Najveći čin u vašem životu«

Dana 29. lipnja 1957. u subotu u Katedrali u Zagrebu s drugovima đakonima zaređen sam polaganjem ruku nadbiskupa Franje Šepera za svećenika.

Nama mladomisnicima iz zatočeništva u Krašiću poslao je zagrebački nadbiskup kardinal bl. Alojzije Stepinac pismo čestitku. Evo toga potresnog i proročkog pisma:

»Krašić, 27. VI. 1957.

Velečasna gospodo mladomisnici!

Dok moje pismo stigne do Vas, vjerojatno će biti završen najveći čin u vašem životu, vaše ređenje za svećenika. Ja vam svima srdačno čestitam! Budite ponosni da vas je Bog odabrao za najsvetiju službu u najtežem progonstvu svete Crkve, što je do sada poznaje povijest. Sada imate više nego ikada prilike pokazati svoju vjernost i svoju ljubav prema Bogu.

'Habet Iesus multos amatores regni sui caelestis, sed paucos bajulatores suae crucis', veli pobožni Kempenac. Budite dakle s Isusom bajulatores suae crucis u ovim danima i samo u Njega uprite oči, čiju ćete osobu zastupati kao svećenici Božji. Nikakav ljudski obzir ili strah neka vas ne odvрати od staze, na koju ste danas stupili, da podjete za Isusom. 'An quaero hominibus placere?' pita apostol. 'Si adhuc hominibus placerem Christi servus non essem.'

Na oko ćete možda doživjeti poraz katkada, jer sotona ima danas posebnu vlast nad svijetom (pravedna kazna za zlodjela svijeta). Ali ti prividni porazi neka vas nikada ne smetu, nego tim življe opominju na onu Kristovu riječ: 'Confidite, Ego vici mundum!' Zar nije David u psalmu 2. u proročkom viđenju već davno prerekao konačni ishod borbe između Krista i sotone i njegovih pomoćnika na tom svijetu? Doći će dan, kad će ih razbiti kao sud lončarev. A vi znate, da je upravo igračka i za jedno dijete razbiti i najveći glineni sud. Kud je lakše za Krista Boga, obračunati sa svima neprijateljima Božjim! Confidite dakle, neograničeno confidite u svoga Isusa, koji vas je između milijuna drugih

odabrao za svetu i divnu svećeničku službu. U tom pouzdanju bit ćete u stanju mnoge od onih, koji lutaju u protivnom taboru, privesti natrag u ovčinjak Kristov, jer i sami znadete, da je Krist došao quaerere quod perierat. Nikada svijet nije tako čeznuo za dobrim svećenicima kao danas. Ostanite dakle vjerni svetome zvanju, da što više duša privedete k Bogu!

Uz blagoslov i pozdrav u Gospodinu

Alojzije kard. Stepinac v. r.
nadbiskup zagrebački«

»Mama, k Golubovema ide pravi živi Isus«

Zahvaljujući Josipu Turčinoviću, koji je s mojom sestrom Trezom i s mojim ukućanima, majkom, bratom Franjom i njegovom ženom Anom i njihovom djecom Matom, Lukom i Rozom, i s kalinovačkim župnikom Oskarom Jamnikom pripremio sve za mladu misu, već sam drugi dan poslije svećeničkog ređenja, u nedjelju 30. lipnja 1957. služio u rodnoj župi Kalinovac mladu misu.

Oltar je bio znalački složen kraj crkve, prema sjeveru, unutar ograde, jer tad je bilo nedopustivo da se odvija vjerski čin izvan crkve. Pod crkvom se smatralo prostor unutar ograde oko crkve. Manuduktor, uz propovjednika najviša čast na mladoj misi, – reklo bi se »šaptač« mladom svećeniku koji služi prvu misu, bio je župnik kalinovački vlč. Oskar Jamnik, Slovenac iz Celja, nekoć vojni svećenik. Na misi je propovijedao moj profesor dr. Tomislav Janko Šagi-Bunić. Još se sjećaju mještani te propovjedi. A moja nećakinja, redovnica milosrdnica časna sestra Kornelija Sobota mi je rekla, da je slušajući Šagijevu propovijed o svećeništvu požalila što ne može biti svećenik. Pri ruci mi je list vlastoručni koji zapisujem:

»Kalinovac, 21. lipnja 2010.

Moje sjećanje na T. Šagi-Bunića

Danas na moj 80. rođendan moj školski drug iz 4. razreda Pučke škole u Kalinovcu Stjepan Gorički posjetio me s darom, slikom visibaba na staklu (naivne) slikarice Jelice Dugalija, sjetio se je propovijedi Šagi-Bunića na mojoj mladoj misi: 'Pravi predekator. Osećam vu sebi tu propoved den denes.' Upitao sam ga što je od propovijedi zapamtio. Ništa. Ostao je nezaboravan doživljaj propovijedi.«

Propovijed koja nije bila samo riječ, nego doživljaj, koji se upisao u slušatelja i kad je riječ pala u zaborav.

Na spomen-sličici, koja se je poslije mise dijelila prisutnima, pisalo je:

»Svećenik Krista Isusa (Rim 15,16) / Uspomena na prvu svetu misu / Kalinovac, 30. lipnja 1957. / Ivan Golub / svećenik / Molite za nas, da proslavimo Boga 'provodeći istinu u ljubavi' (Ef 4,15)«

Poslije mlade mise uzvanici, njih oko dvije stotine, među njima uz brojnu rodbinu, prečasni Juraj Kranjčev, koji je ono bio župnik u Kalinovcu kad sam pošao u sjemenište, prof. dr. Ivan Škreblin, prof. dr. Janko Oberški s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta, prof. Petar Grgec, dika Kalinovca, okolni svećenici – uputili su se u moj rodni dom u ulici Kut na objed u dvorištu pod šatorom. Mali susjed Mijo Bazijanec ugledavši kapucina Tomislava Šagi-Bunića viknuo je majku: »Mama. K Golubovima ide pravi živi Isus.«

Dijete naime nije nikad vidjelo čovjeka s bradom uživo, nego samo Isusa s bradom na slici. I danas, kada dođem u rodni dom, sjetim se toga, kad sretнем Miška Bazijančevoga, koji ima unuka onog uzrasta kakvog je bio on kad je ono za Šagija rekao »Pravi živi Isus.«

»Koncilski vlak«

U Rimu kao pitomac Hrvatskoga/Ilirskoga zavoda sv. Jeronima zapisao sam:

»Rim, 3. listopada 1962.

Stajali smo (rektor Zavoda msgr. Đuro Kokša i pitomci) na petom peronu rimskoga glavnoga kolodvora Termini. Iza zavoja pokazala su se dva svjetla oka lokomotive.

'Koncilski vlak' – reče Rektor za sebe ni na koga se ne obazirući.

Polazio sam ususret vlaku. Opazih kola sa slovima 'JŽ', dakle, jugoslavenska. 'Golupček, Golupček' zazvonio je nečiji tenor; mahanje ruke otkrilo mi je da je to nadbiskup Bukatko. Uza nj je moj nadbiskup Šeper na prozoru. Pružiše mi ruke. Stigli su međutim i drugi. Nadbiskup Šeper se povukao i pokazao se visok vlč. Josip Ladika, a kroz prozorsko staklo opazih blijedo lice i bradu patra Šagija i pozdravih ga mahnuvši mu rukom.«

Rekoh nekome ili samo sebi: »Nadbiskup Šeper bi mogao Šagija učiniti pomoćnim biskupom.«

Papa sv. Ivan XXIII. otvorio je Drugi vatikanski koncil 11. listopada 1962. Bio sam u bazilici Sv. Petra na otvorenju i pribivao prvoj sjednici Koncila koja je bila javna. Dan potom, doktorand na Papinskom sveučilištu Gregorijani, upisao sam i studij biblijskih znanosti na Papinskom biblijskom institutu u Rimu.

Dolazeći o podnevu s predavanja na Papinskom biblijskom institutu stavio bih torbu u sobu i pohrlio u čitaonicu Zavoda sv. Jeronima. Uzeo bih u ruke *L'Osservatore Romano* – ukoliko me već netko nije pretekao – i čitao izvješće o događanju na Koncilu prethodnoga dana. Ubrzo sam odlučio pretplatiti se na vatikanski dnevnik *L'Osservatore Romano*. Tako mogu spokojno u odgovarajuće doba dana iz dana u dan pratiti zbivanja na Koncilu i oko Koncila. *L'Osservatore Romano* sam poslije uvezao. Imam ga u svojoj osobnoj knjižnici. Pet golemih svezaka. Trag Drugoga vatikanskoga koncila. Krasna uspomena.

Prilika za saznanja o Koncilu bila je i što su pojedini naši biskupi tada stanovali u Hrvatskom zavodu sv. Jeronima.

Msgr. Đuro Kokša, rektor Zavoda sv. Jeronima je kao pripjev ponavljao našim biskupima: »Naši biskupi su se čuli na prijašnjim koncilima, neki su se proslavili.« Mislio je zacijelo na Draškovića na Tridentskom koncilu, mislio je na Strossmayera na Prvome vatikanskom koncilu. Stalno je poticao hrvatske biskupe, neka ih se čuje na Drugome vatikanskom koncilu.

Teolog zagrebačkoga nadbiskupa Franje Šepera bio je prof. dr. Tomislav Šagi-Bunić. Rekao je: »Nadbiskup Franjo Šeper ide u pedeset koncilskih otaca, ključnih i središnjih.« Profesor Šagi je živio Koncil kao Šeperov teolog. Živio ga je po povratku iz Rima u domovinu. Živio ga je do zadnjeg daha. On koji je izučavao koncile Crkve kao teolog znao je itekako što je koncil. Nastavio je biti koncilski teolog i kad je Drugi vatikanski koncil završio. Pisao je u *Bogoslovskoj smotri*, javljao se u *Glasi Koncila*, propovijedao s barokne Znikine propovijedaonice u zagrebačkoj katedrali, govorio na tribinama i nadasve na fakultetskim predavanjima. Složio je svoje koncilске teme u knjigu. Ali, kakav naslov dati knjizi. Javljale su se razne inačice. Upitan što zapravo knjigom želi reći, Pater Šagi je rekao: »Da drugoga puta nema.« Izvrsno. Zaključili su, da to bude naslov knjige. I doista izašla je knjiga: *Ali drugog puta nema*. Netko se je našalio s izašlom knjigom i načinio karikaturu. Pater Šagi vozi kao kočijaš kočiju. U kočiji nadbiskup zagrebački Franjo Kuharić. Nalaze se pred provalijom. Nadbiskup Kuharić upozorava Patra Šagija na provaliju. A Pater Šagi mu odgovara: »Ali drugog puta nema.«

Pater Šagi bio je zaljubljenik Koncila.

Znamo da je koncilskih otaca bilo preko 2 500. Nije mala stvar biti jedan od vodeće pedesetorice. Nadbiskup Franjo Šeper govorio je o đakonatu, o liturgiji, o liturgijskoj, naime, obnovi...

Nadbiskup Šeper dolazi iz Crkve iza »željezne zavjese«, on dolazi iz komunističkog sustava i ateističkog uređenja. Očekivalo bi se da će u govoru

o ateizmu sasuti »drvlje i kamenje« na bezboštvo. Nadbiskup Šeper međutim predlaže da se u dokument u spletu/kontekstu govora o korijenima i oblicima ateizma stavi rečenica »da kršćani nekada svojim životom Boga više zakrivaju nego otkrivaju«. I ta je Šeperova rečenica ušla u koncilsku konstituciju *Gaudium et spes*: »Zato ne malu ulogu za postanak tog ateizma mogu imati vjernici ukoliko zanemarivanjem vjerskoga odgoja ili netočnim i pogrešnim izlaganjem nauke ili također nedostacima svoga religioznog, moralnog i socijalnog života, pravo lice Boga i religije prije zakrivaju nego otkrivaju« (GS 19).

Vrijedilo bi istražiti rukopisnu ostavštinu nadbiskupa Šepera i profesora Šagija. Možda bi se u njoj našlo tragove suradnje koncilskog oca Franje Šepera i njegova koncilskog teologa profesora Šagija.

»Dobro ste se branili«

Na Papinskom sveučilištu Gregoriana sam 24. svibnja 1963. obranio doktorsku latinski napisanu disertaciju *De mente ecclesiologicala Georgii Križanić*, koju sam izradio pod vodstvom moderatora prof. dr. Bernarda Schultzea. On mi je kod zadnjeg viđenja rekao: »Unaprijedne čestitke – *Auguri anticipati.*« Pukim slučajem mi je kod prevrtanja nekih davnih papira došla ruku tiskana objava obrane doktorske disertacije:

PONTIFICIA UNIVERSITAS GREGORIANA
ROMAE
AD LAUREAM CONSEQUENDAM
IN FACULTATE THEOLOGICA
R. D. IOANNES GOLUB
E COLLEGIO S. HIERONYMI ILLYRICORUM
PUBLICAE DEFENDET DISSERTATIONEM
DE MENTE ECCLESIOLOGICA GEORGII KRIZANIC
DIE VENERIS, 24 MAII 1963, HORA 16 IN AULA II

Tek kada sam vidio tko je prisutan na obrani složio sam »pozdrav«:
»Excellentissimi praesules, reverendi censores, reverendissimi patres, cari confratres et amici.«

Obrani je prisustvovao nadbiskup zagrebački Franjo Šeper, nadbiskup beogradski i biskup križevački Gabrijel Bukatko, rektor Hrvatskog zavoda sv.

Jeronima msgr. Đuro Kokša, prof. Tomislav Šagi-Bunić, koji će mi poslije reći: »Dobro ste se branili.« Prisustvovao je i vlč. Vlado Stanković, koji će rektoru msgr. Đuri Kokši, koji je više očekivao, reći da će vidjeti što će Ivan Golub učiniti za Jurja Križanića. Prisutni su bili i drugovi/kolege s Gregoriane, među njima i dva Francuza Jean i Guy. A iz Hrvatskog zavoda sv. Jeronima svi pitomci: Antun Kresina, iz Porečke i Pulske biskupije, Marijan Valković, iz Krčke biskupije, Ivan Jemrić, iz Đakovačke biskupije, Severin Pernek, iz Banjalučke biskupije, poslije biskup dubrovački, Joakim Herbut, iz Križevačke biskupije, poslije biskup skopski, Marko Jozinović, iz Vrhbosanske nadbiskupije, poslije nadbiskup vrhbosanski i Anton Tamarut, iz Krčke biskupije, kojega smo zvali »Ante dobri«, poslije biskup šibenski, potom nadbiskup riječko-senjski. Njega sam bio zamolio, da me probudi, da mi jako pokuca na vrata prije polaska na obranu, koja je bila u 4 sata popodne.

»I on prije obrane doktorata može spavati!« – pripovijedat će o meni A. Tamarut, ne jedanput. Da li sam baš spavao ili sam samo kunjao, počivao, ne sjećam se.

Bog je jedini tada 24. svibnja 1963. vidio da će na Papinskom sveučilištu Gregoriani točno za 30 godina (1993.), u istoj dvorani i istog mjeseca svibnja, istog dana ili dan poslije, istog sata, obraniti doktorsku disertaciju Anton Tamarut, o mojoj teološkoj misli: *Bild Gottes als locus theologicus der Gnadenlehre, Die Gnade als Nähe Gottes in den Werken von Ivan Golub* (objavljenoj u Rimu 1994. i u Rijeci 1994.) i da će obrani pribivati njegov stric Anton Tamarut, kao nadbiskup riječko-senjski, koji je ono pribivao mojoj obrani disertacije o Križaniću, kao pitomac Hrvatskoga zavoda sv. Jeronima.

»Taj!«

Ovjenčan doktoratom svete teologije i osposobljen licencijatom biblijskih znanosti vratio sam se u rujnu 1964. godine iz Rima u Zagreb i u listopadu počeo predavati na Katedri dogmatske teologije Katoličkoga bogoslovnog fakulteta. Sva moja akademska napredovanja od naslovnog docenta do sveučilišnog docenta, izvanrednog profesora i redovitog profesora pokretao je prof. dr. Tomislav Šagi-Bunić. Bilo bi zanimljivo vidjeti kako ih je u izvješćima Fakultetskome vijeću obrazlagao. Tada naime nije bilo bodovanja, nego su bila obrazložena kazivanja.

Sakramente, koji daju karakter – neizbrisiv biljeg: krštenje, potvrdu i sveti red – predavao je prof. Tomislav Janko Šagi-Bunić, a ostale sakramente sam predavao ja. Postalo mi je ubrzo jasno da je potreban još jedan, barem još jedan predavač na Katedri dogmatske teologije.

Koliko se približno sjećam za jednog pohoda Rimu, u Hrvatskom zavodu sv. Jeronima, priključio sam se pitomcima koji su poslije objeda, zacijelo teološki živo raspravljali kraj »stojećeg« sata u hodniku nadomak blagovaonice. Jedan od sudionika, uočio sam, sudjeluje u raspravi izrazito smjelo, pronicljivo i razložno. Upitao sam ga potom iz koje je biskupije i što studira. Reče da je iz Istre, iz Porečke i Pulske biskupije i studira na Papinskom biblijskom institutu. Ako me sjećanje ne vara, ne rekoh njemu ništa ali rekoh sebi: »Taj!« On, Aldo Starić, s doktoratom teologije na Papinskom sveučilištu Gregorijani (1972.) i licencijatom/magisterijem biblijskih znanosti na Papinskom biblijskom institutu (1970.) posebno je osposobljen je za predavača Dogmatike i mogao bi doći za asistenta na Katedru za dogmatiku Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. I ja sam naime bio doktorirao na Gregorijani i licencirao na Biblicumu u Rimu i predajem Dogmatiku u Zagrebu. Zacijelo sam o svemu u Zagrebu razgovarao s profesorom Tomislavom Šagi-Bunićem i s dr. Josipom Turčinovićem. Vijeću Katoličkoga bogoslovnog fakulteta sam s dekanom Tomislavom Šagi-Bunićem predložio dr. Aldu Starića za asistenta na Katedri dogmatske teologije i predavača traktata o sakramentima koje sam ja predavao. Obrazložio sam, koliko se sjećam, da to omogućuje primjereniji raspored predavanja u IV. i V. tečaju, zajamčuje veću raznolikost, studentima daje priliku da slušaju i drugačija izlaganja. U raspravi je, ako se dobro sjećam, netko rekao da sam premlad da već imam asistenta. No bilo je jasno da je Katedri dogmatske teologije potreban asistent. Dr. Aldo Starić izabran je 1972./1973. za asistenta. Netko mi je, ali ne na sjednici, na kojoj je dr. Starić izabran za asistenta, kazao da dovodim strance na Fakultet. Odgovorio sam upitom, iz koje to zemlje. Studenti su u anonimnim anketama koje sam provodio, i u kojima sam kao pročelnik Katedre za dogmatiku pitao o čitavoj katedri ne samo o svojoj »dionici«, izražavali oduševljenje Starićevim predavanjima sakramentologije, obilježenim vjerničkim osvjeđenjem, teološkom širinom i dubinom te ljudskom blizinom.

»Vi ste najčitaniji hrvatski teolog«

Svakog pisca zanima čitaju li se njegova djela. Meni je na to pitanje odgovorio, a da ga nisam pitao, prof. Tomislav Janko Šagi-Bunić: »Vi ste najčitaniji hrvatski teolog.«

Zamislilo sam se. Šagi ne govori nepromišljeno. Ima zacijelo pred očima sav raspon mojeg teološkog pera i svu širinu mojeg teološkog polja. Od strogo znanstvenih, pomno, pomagala biblijskih izvornih jezika, istraženih predmeta do njihove primjene pojednostavljenim govorom širokom čitalaštvu.

»Kao nekad plemići«

U vrijeme komunizma govorilo se o »besklasnom« društvu. Ubrzo se pokazalo da je »besklasno« društvo »klasno.« Klasa komunista. Čuo sam od profesora Tomislava Šagi-Bunića da bi komunisti trebali uz svoje ime pisati »ko(munist)« ili pa(rtijac), kao što su nekad plemići pisali uz ime »pl(emeniti).« Tako da se znade tko je pripadnik posebne klase, povlašten u društvu. Na znanje i ravnanje.

»Sve se može raditi na razne načine. Jedan je na način prijateljstva. Tako je radio Isus.«

Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu predajem od akademske 1964./1965. godine, kao predavač, pa kao asistent. Kada sam se habilitirao 1969. godine, postajem sveučilišnim docentom. Pročelnik sam Katedre dogmatske teologije od 1969. do 2000., obnašatelj dužnosti pročelnika Katedre fundamentalne teologije od 1976. do 1979., obnašatelj dužnosti pročelnika Katedre eku­menske teologije od 1990. do 2000. godine.

U šali bih rekao, da sam kao pročelnik Katedre dogmatske teologije »podijelio« predmete (kolegije): *Boga* dao dr. J. Turčinoviću, *Krista* dr. T. Šagi-Buniću, *Crkvu* (ekleziologiju) dr. T. Ivančiću, *sakramente* dr. A. Stariću, a sebi zadržao *čovjeka* (teološku antropologiju) i *Duha Svetoga* (pneumatologiju).

Slušači, studenti, bi me znali pitati, kako sam to i svećenik i sveučilišni profesor, teolog i učenjak, književnik i pjesnik... Odgovarao bih im: »U meni je sve to – jedno.«

U dva navrata sam bio izabran za dekana Fakulteta 1979. i 1982., no svaki put sam se zahvalio na iskazanom povjerenju, ali izbor nisam prihvatio. Tada se prof. Šagi-Bunić obratio dekani, koji je vodio izbornu sjednicu, neka me pita zašto ne prihvaćam izbor. Upitan za obrazloženje, odgovorio sam: »Ostavka se obrazlaže, izbor se prihvaća ili ne prihvaća.«

Gledajući sav splet skupnih i osobnih stanja postupio sam tako. Dakako i savjetovao sam se o tome. Prof. Šagi-Bunić mi je rekao: »Mogli biste biti novi utemeljitelj Fakulteta.«

Bilo je to vrijeme kad članovi Teološkog društva Kršćanska sadašnjost nisu mogli biti birani za dekana ili prodekana, pa je broj izaberivih bio veoma sužen.

Stupam u starosnu mirovinu 2000. s napunjenih 70 godina života.

Na posljednjem satu predavanja 2000. godine posljednja rečenica mi je bila: »Sve se može raditi na razne načine. Jedan je na način prijateljstva. Tako je radio Isus.«

Na taj sam način sve vrijeme svoje profesorske djelatnosti nastojao raditi.

»Kruže anegdote«

Kako je moj predšasnik prof. Stjepan Bakšić bio već bolestan slabo se je učilo kod njega. Dvojbu da kao njegov nasljednik pomalo »pritežem« na ispitima ili da odmah pokažem da treba učiti riješio sam opredjeljenjem za ovo drugo. Reče mi tada prof. Šagi-Bunić: »Ja tu godinama predajem i o meni ništa, a o vama već u prvoj godini kruže anegdote. Pričaju studenti: Prof. Golub na dan ispita ispituje savjest u večer: 'Dragi Bože, danas sam imao ispite. Srušio sam šestoricu. Kajem se od svega srca i čvrsto odlučujem da ću se popraviti i da ću sutra srušiti desetoricu'.«

»Ostario sam, ostario.«

Jednom se u vrijeme ispita zbornicom ushodao Šagi-Bunić:

»Ostario sam, ostario.«

»Ma, niste« – govorili mu mi.

»Jesam. Ne mogu studentu dati nedovoljan« – reče.

Zadivljivala je svijest ljudi da treba pomoći Fakultet

Bio sam, čim sam postao izvanrednim profesorom, izabran za prodekana. Dekan je bio prof. Tomislav Šagi-Bunić. Tada je prodekan bio »ministar financija« Fakulteta. Kako smo dobili nekakav novac, predložio sam Vijeću da ga ne podijelimo – a bili smo inače bijedno nagrađivani za svoj rad – već da se dekanova velika prostorija i zbornica spoje u čitaonicu Fakulteta, da si tajništvo i dekanov ured i nova zbornica podijele preostali prostor. Knjižnica Fakulteta nije uopće imala čitaonice. I da se popune godišta časopisa koja su zbog neimaštine s pretplatom bila zastala. Vijeće je to spremno prihvatilo. Osjećam vazda počitanje prema vijećnicima koji su se odrekli, unatoč bijedne nagrade koju su dobivali, iznosa koji je dobio Fakultet i dali ga za uređenje knjižnice, odnosno čitaonice. Čitaonica je ispočetka bila malo posjećivana. A onda sve više i više. I od učenjaka drugih učilišta i slušača.

Za mojeg je prodekanovanja uvedena kolekta za Fakultet, oko koje se osobito trudio dekan Šagi-Bunić. Biskupi su prihvatili prijedlog Vijeća Fakulteta da se uvede u mjesecu rujnu jedne nedjelje u crkvama sabiranje priloga za Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu. Ta je kolekta predstavljala iznos kojim se je raspoređivalo na Fakultetu prema onoj »Protegni se prema pokrivaču«. Jedne godine u lipnju bilo nam je rečeno da nema ni dinara za ljetne mjesece pa nitko ništa neće dobiti. Do rujna ništa dok ne bude prošla kolekta. Dijelili smo sudbinu puka, vjernika. Njihova oskudnost naša oskudnost. Zadivljivala je svijest ljudi da treba pomoći Fakultet. Nisam siguran da smo dobro napravili što smo ulaskom u Sveučilište posve ukinuli kolektu za Fakultet.

To se nije ostvarilo

Katolički bogoslovni fakultet je odlukom Vlade Republike Hrvatske isključen iz Sveučilišta 1952. Izvršno vijeće Sabora Republike Hrvatske, nakon demokratskih promjena, proglasilo je 1990. godine akt isključenja Teološkog fakulteta iz 1952. nevaljanim, ništavnim, jer je Teološki fakultet bio samo *de facto* a ne i *de iure* isključen iz Sveučilišta. I objavilo da se je Teološki fakultet neprekidno nalazio u sklopu Sveučilišta u Zagrebu i svi njegovi akti iz toga razdoblja su važeći.

Kao znak, gotovo bi se reklo zadovoljštine, zbog nepravde nanesene Teološkom fakultetu, Senat Sveučilišta je naumio za prvog rektora Sveučilišta u slobodnoj, samostalnoj Hrvatskoj izabrati profesora Katoličkoga bogoslovnog fakulteta. Tadanji dekan red. prof. dr. Tomislav Šagi-Bunić, kao član Senata nas je izvijestio da se je govorilo u Senatu Sveučilišta o tome da prvi rektor Sveučilišta po povratku našeg Fakulteta u Sveučilište bude s Teološkog fakulteta kako bi se i na taj način popravila isključenjem Fakultetu nanesena nepravda, da bi Teološki fakultet mogao dati dva profesora kao kandidate za rektora Sveučilišta. Dekan Šagi-Bunić je naveo u tom spletu dva imena: red. prof. dr. Ivana Goluba i red. prof. dr. Franju Šanjeka, koji su prisutni i u vanjskom znanstvenom svijetu. To se nije ostvarilo.

Pomišljao sam ne bi li tom prilikom trebalo osnovati katoličko sveučilište, osobito kad imamo institute nalik fakultetima, kako su učinili Mađari, koji su kao Teološki fakultet bili kao i mi isključeni iz državnog sveučilišta, ali se nadolaskom demokracije u nj nisu vratili nego osnovali svoje sveučilište crkveno. Ili Česi koji su bili u državnom sveučilištu no zbog gorkih iskustava nisu dolaskom slobode htjeli u njemu ostati.

Providonosno

U Vijeću je Katoličkoga bogoslovnog fakulteta postojao vazda sam od sebe, stjecajem prilika vijećnik koji bi zaoštravao pitanja, osporavao stvari; nazvao bih ga »diabolus Consilli« (po sličnosti »diabolus Rotae«). Kad je profesor Đuro Gračanin odlazio u mirovinu profesor Šagi-Bunić je rekao da će on biti »Gračanin«. Providonosno je bilo da je uvijek postojao takav vijećnik.

Nova et vetera

Zauzimao sam se vazda za autonomiju Fakulteta i za samosvojnost. Tako kad je trebalo usklađivati Statut s rimskim dokumentom *Sapientia christiana* zastupao sam skupa s prof. Tomislavom Jankom Šagijem stanovište da samo u onome što je nužno i naloženo mijenjamo svoj Statut, a u ostalome da ga zadržimo.

Ne sjećam se kakav je stav zauzimao prof. Šagi-Bunić kad se je usklađivao Statut Fakulteta sa Statutom Sveučilišta u Zagrebu po povratku Fakulteta u Sveučilište. Zastupao sam stav da se zadrži što više samosvojnosti iliti posebnosti na koje, po dogovoru sa Sveučilištem imamo pravo, i da se ne istrčava i bude »papskiji od pape«. Sve mi s čini da je i prof. Šagi-Bunić bio toga ili tomu bliskog stava. Ja sam zastupao stanovište da zadržimo svoj način biranja dekana. Da naime Vijeće bez američanskog nadmetanja, natjecanja, davanja programa bira jednoga između redovnih i izvanrednih profesora za dekana kao i do sada. Zastupao sam također da treba zadržati i habilitaciju kao našu posebnost. Nije zadržana naša posebnost da u sasvim iznimnim slučajevima netko tko uživa veliki znanstveni ugled uz jednoglasni pristanak prisutnih članova Vijeća može biti izabran izravno za redovnog profesora. Tako je, na moj prijedlog docent dr. Marijan Valković bio izabran za redovnog profesora. Također nije zadržana kao naša posebnost da student u istom ispitnom roku može izaći samo jednom na ispit, čime se je pridavala ozbiljnost izlasku na ispit i uklanjalo »lutrijsko« izlaženje na ispit jer, po sveučilišnom propisu, student može u istom roku nakon dva tjedna opet izaći na ispit iz predmeta koji nije bio položio. Predlagao sam da se ne može pri ponovljenom dolasku na isti ispit dobiti najviša ocjena, da se ograniči broj izlazaka na ponovni diplomski usmeni ispit. Nešto od toga je usvojeno, nešto nije. Nije se lako odupirati nahrupljujućoj amerikanizaciji i na Sveučilištu i zagovarati europeizaciju, odnosno očuvati dakako s napretkom europsku višestoljetnu akademsku tradiciju (kao način napredovanja profesora i spremanje nasljednika na katedri). Nova et vetera.

»To nije stvar jednog našeg profesora nego svih nas, našeg Fakulteta«

Od 1985. godine bio sam i profesor gost (*docente invitato*) na Papinskom orijentalnom institutu u Rimu, gdje držim kolegije iz ekumenizma i povijesti ruske teologije, u stvari o raznim vidovima života, djela i misli Jurja Križanića. Tu vodim i doktorske disertacije kao moderator/mentor. Trebam zahvaliti Vijeću Fakulteta koje mi je to omogućivalo. Zahvalan sam profesorima koji su me zamjenjivali Aldi Stariću i Tomislavu Janku Šagi-Buniću. Šagi je na sjednici Vijeća obrazlagao: »To nije stvar jednog našeg profesora nego svih nas, našeg Fakulteta.«

Za mene su semestri predavanja u Rimu bili »vrijeme milosti« jer sam mogao raditi u bibliotekama i arhivima. I poslije te plodove istraživanja objelodaniti kao što su izvori o Kašićevoj *Bibliji* u arhivu Svetog oficija, izvori o Jurju Križaniću u dominikanskom arhivu i u Svetom oficiju, izvori o Juliju Kloviću, o Marku Antunu de Dominisu, istraživanja o teologiji igre...

»Herojsko doba«

Kao nadobudnog učenjaka poletarca – govorio sam 1969. godine prvi puta na simpoziju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i to o glagoliticu Ivana Paštrića, što je u raspravi pohvalio akademik V. Mareš iz Beča – iznenadio me telegramske poziv biskupa zagrebačkoga Franje Kuharića (koji je po odlasku kardinala Franje Šepera u Rim za prefekta Kongregacije za nauk vjere bio upravitelj Zagrebačke nadbiskupije do 1970.) poslan mi u Lengmoos, u Južni Tirol, gdje sam, zahvaljujući gostoprimstvu župnika Johanna Spitalera ljetovao 1969., – da dođem smjesta u Zagreb: »Venga subito«, vescovo Kuharić.«

Pozvao me, da odmah u jesen postanem rektorom Nadbiskupskoga bogoslovskeg sjemeništa i da si sastavim krug suradnika. Neobvezno spomenuo je jedno i drugo ime. Molio sam i razmišljao. Učinilo mi se, da je stanje hitno (emergetno) i da ne bih smio izmaknuti, već podmetnuti leđa, makar su se križali ili barem odgađali moji znanstveni naumi.

Biskup Kuharić me je htio imenovati rektorom na pet godina. Rekao sam mu, neka to ne čini. Tako da budem i ja i on slobodan. Ja da okušam svoju nosivost, on da ima slobodne ruke. Prof. Tomislav Šagi-Bunić će mi poslije reći, da nisam dobro postupio, jer je time dana mogućnost drugima, da prave pritisak na nadbiskupa, a on nema uporišta u roku povjerene mi dužnosti.

Prof. Tomislav Janko Šagi-Bunić mi je savjetovao da za suradnike uzmem ne drugove/kolege, nego učenike. A prof. Vjekoslav Bajsić mi je rekao da uzmem u poglavarSKI sastav inteligentne osobe, bile one progresivne ili konzervativne, jer s inteligentnim se daje razgovarati, dogovarati i surađivati. Prof. Josip Turčinović mi je pak preporučio, da se prihvatim rektorske teške dužnosti, jer da sam »kao vol kojega muhe, obadi, grančice nisu u stanju omesti i zaustaviti u zacrtanom hodu, tek mahne repom i ide dalje«, ali da ću izgorjeti.

Od 1969. do 1972. godine, ostajući profesorom, bio sam imenovan od biskupa Franje Kuharića rektorom Nadbiskupskoga bogoslovskeg sjemeništa u Zagrebu. To doba zvao bih: »Kad sam krotio mlade lavove.«

Radio sam svim snagama i žarom mladog čovjeka – imao sam 40 manje jednu godinu – sa suradnicima oko preustrojstva sjemeništa od lika trident-skog sjemeništa, nalična samostanu u lik vatikanskokoncilskog sjemeništa, udomljena u mjesnoj Crkvi.

Vodio sam se riječima evanđelja o pozivu apostola: »(Isus) pozove koje sam htjede. I dođoše k njemu. I ustanovi dvanaestoricu da budu s njime i da ih šalje povijedati«(Mk 3,13-14).

Također sam se vodio riječima Poslanice Hebrejima, da se svećenik »uzimlje od ljudi i postavlja za ljude u odnosu prema Bogu« (Heb 5,1). Svećenik se

uzimlje od ljudi svojega vremena za ljude svojega vremena. Što je sjemenište? Sjemenište je danas za sutra.

Pitomaca, bogoslova bilo je u kući, u samom sjemeništu, Kaptol 29, ravno 233; slovima dvije stotine i trideset i trojica. U vojsci ih je još bilo, koliko se sjećam, oko 70. Svih dakle oko 300. Nabijeni u stisnut prostor. Zajedničke učionice, zajedničke spavaonice. Vlastitu sobu su imali samo mladomisnici, i, ako se ne varam, samo petotečajci, koji se u petom tečaju rede za svećenike.

Kraj svega toga i dalje sam na Katoličkome bogoslovnom fakultetu predavao sve predmete i držao seminar. Bila je novost što je u Vijeću Fakulteta sjedio rektor Nadbiskupskoga bogoslovskeg sjemeništa. S mjesta su se pitanja rješavala. Nije trebalo dopisivanja s Rektoratom sjemeništa. Katolički bogoslovni fakultet je naime bio »podstanar« u zgradi Nadbiskupskoga bogoslovskeg sjemeništa. Gradnja vlastitog sjedišta Fakulteta na području nadbiskupskog perivoja Ribnjak tik uza zgradu Bogoslovskeg sjemeništa nije dovršena. A dolaskom komunističkih vlasti je sagrađeni dio oduzet, nacionaliziran. Blagodat da je rektor Bogoslovskeg sjemeništa i član Vijeća Fakulteta se osobito pokazala oko gradnje novog Bogoslovskeg sjemeništa i preuređenja sjedišta Teološkog fakulteta. Tako da je predsjednik Odbora za gradnju Bogoslovskeg sjemeništa i pregradnju Teološkog fakulteta bio profesor, dekan Fakulteta a podpredsjednik ja kao rektor Bogoslovskeg sjemeništa.

Profesor Tomislav Janko Šagi-Bunić me je poticao neka napišem knjigu o vremenu svojega rektorovanja. On je to doba zvao »herojsko doba«. Rekoh, da su ljudi živi.

»Napišite roman« – reče on.

»Prepoznat će se« – odgovorio sam.

Sjećam se, kako su me salijetali novinari u vezi sa Zagrebačkom bogoslovijom. Na kraju sam im odgovorio: »Trebao bih baciti kamen. Ali, ja nisam taj, koji bi mogao izdržati Isusovu riječ: 'Tko je bez grijeha neka baci kamen'«.«

Na obilježavanju 40. godišnjice zaključenja Drugoga vatikanskoga koncila na Kaptolu u raspravi sam kazao, kako je i Nadbiskupsko bogoslovsko sjemenište među prvima 1969. godine započelo koncilsku preobrazbu. Nadbiskup zagrebački kardinal Josip Bozanić, vrlo nekoć učenik, mi je poslije toga prišao i rekao, neka napišem rad o tom vremenu, o doba, kad sam bio rektor Zagrebačke bogoslovije.

Vidim sve više da bi bilo ne samo dobro nego i pravo da napišem knjigu o doba kad sam sa suradnicima radio oko ostvarenja Zagrebačke bogoslovije u smislu zasada netom završenog Vatikanskog koncila. Ali »Ars longa vita brevis«.

Možda sam trebao poslušati savjet prof. Šagija i tada napisati knjigu ali ne i objaviti. Počekati čas za objavljivanje.

Onaj profesor s bradom

U sjećanju mi je Ivek – prezimena mu nisam znao, zvali smo ga »Ivek s porte« – koji je čuvao vratarnicu/portu, a meni donosio zimi drva i spremao sobu. Čujem jednom kako mu čistačica Anka, čije su »kraljevstvo« bili hodnici dovikuje:

»Ivane, operite profesoru prozore!«

A Ivan odgovara:

»Em se još čez nje vidi.« Još se kroz prozore vidi pa ih ne treba prati.

A kad sam bio bolestan – bit će gripa – jednog jutra kuca Ivan na vrata:

»Gospon, profesor, ove noći sem zmolil Očenaša za vas pak sem došel pogledati je l' vam je pomoglo.«

Dvorio je kod stola. Za doručak smo dobivali nekad prežganu juhu. Nosio je zdjelu s juhom. Netko mu reče:

»Ivek, palec vam je v juhi.«

A on odgovorio mirno:

»Ne peče.«

Zanimalo ga je jako kako je na drugom svijetu.

»O tomu kako je na drugomu svetu zna onaj profesor s bradom« – upućivao sam Iveka na profesora Šagi-Bunića. Tada nitko drugi od profesora nije imao bradu.

»On zna kak je tam, on bogoslove o tome uči.«

Prof. Šagi-Bunić predavao je naime eshatologiju. Nisam pitao Iveka je li pitao »profesora s bradom« kak je na drugom svijetu a ni profesora Šagija nisam pitao je li ga »Ivek s porte« o drugom svijetu pitao. Ivek, verus Israelita in quo non est dolus.

Teolog i lula

Pater Šagi je jedno vrijeme pušio lulu. Profesor Bajsić je također pušio lulu, a profesor Turčinović pušio je cigarete. Prigodom izleta profesora teologije u Hrvatsko Zagorje – navodeći, čini mi se riječi »lulaša« teologa Chenua – rekoh Patru Šagiju koji nikako da zapali lulu paleći šibicu za šibicom u šali: »Nema (velikoga) teologa bez lule.« Ništa nije na to rekao. No kod prvog susreta u zbornici Teološkog fakulteta profesor Šagi mi dade na poklon iz ruke u ruke lulu s kesom duhana i s dvije kutije šibica.

Na moje riječi na izletu odgovorio je gestom u zbornici. Ova duhovita gesta je jedan oblik njegovih gesta. Smatrao je da su osobito na polju ekume-

nizma prevažne geste. Ne samo govor i razgovor riječima nego i, pače posebno, gestama. Na majici našiven »Mt 25,40« (»Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste«) bio je gesta. Gesta i riječ bilo je također njegovo ozbiljno, prorocima slično, upozorenje sugovorniku, da će stati pred Božje sudište. I kad je u vrijeme mojega rektorovanja u Nadbiskupskom bogoslovskom sjemeništu u Zagrebu, nakon propovijedi u zagrebačkoj katedrali – bio je katedralni propovjednik – u doba kad su se naime dizali glasovi protiv preobrazbe, preustroja tridentskoga lika sjemeništa u vatikansko-koncilski lik – otišao, možda ne samo jedanput, k nadbiskupu zagrebačkomu da podrži obnovu Bogoslovije – činio je zapravo proročku gestu, naličnu stupanju drevnih proroka pred vladare. Sam mi nije nikad o tome govorio.

Nisam se »propušio« ali sam, nadam se, sačuvao kao uspomenu od Patra Šagija lulu, duhan-kesu i dvije kutije šibica. Osim ako nisu spremačice – a spremačice su kao kraljice – to sve skupa bacile.

Sedam godina razgovora

Nisam slutio da ću se od dana, kad sam nosio Miroslavu Krleži u Leksikografski zavod zbornik *Život i djelo Jurja Križanića* (Zagreb, 1974.) do dana, kad sam se 1981. na polasku u Moskvu od njega oprostio u bolnici u Vinogradskoj ulici, kroz sedam godina nasretati Krleže i s njime narazgovarati.

S Miroslavom Krležom me je upoznao Juraj Križanić. Moj naime prvi posjet Miroslavu Krleži bio je 1974. godine u Leksikografskom zavodu kad sam mu donio i iz ruke u ruke dao netom izašli zbornik *Život i djelo Jurja Križanića* (Zagreb, 1974.). Razgovor se je kretao oko Jurja Križanića.

Kad je Miroslav Krleža rekao, da je Križanićev (općeslavenski) jezik paranoja, ja odvratih: »Ne, nego barok.«

Kad je kazao kako je zamislio dramu o Križaniću, za jednu pojedinost rekoh: »To je pjesnička sloboda – *licentia poetica* – ali nije povijesna istina.«

Čini mi se da je učtiv, ali samostalan i obrazložen ovakav razgovor Krleži odgovarao.

Poslije smo razgovarali i u njegovu domu na Gvozdu. Vazda je bar na tren bio »prisutan« Juraj Križanić. Povod mojim najavljenim posjetima, bili su uglavnom izlasci mojih radova o Križaniću, koje sam Krleži želio dati iz ruke u ruke.

Više puta sam prepričao što mi je Miroslav Krleža jednom živo ispričao. Bilo je to brzo nakon Drugoga svjetskog rata. Držao je predavanje o književnosti. Negdje blizu Vlaške ulice. Nakon predavanja otvorio se razgovor. Među pitanjima bilo je jedno o tome koje je djelo najznačajnije. Krleža je rekao da je to

Evandjelje. Time je, veli, izazvao u slušateljstvu komešanje. Nastalo je mrmljanje. Uto je zazvonilo s crkve Sv. Petra u Vlaškoj ulici. Na to će on, da je ova zvonjava u vezi s djelom, za koje je rekao da je najznačajnije. Iz slušateljstva se izdigao glas: »Dosta religiozne propagande!«

To što mi je tu zgodu pripovijedao pokazuje, kako mu se usjekla u sjećanje. A to što je i sada kazujem, pokazuje koliko je meni ostala u pamćenju.

Profesor Tomislav Šagi-Bunić mi je kazao, da se ljudi pitaju, zašto Krleža želi razgovarati s profesorom Golubom, i odgovaraju: zacijelo zato što voli razgovore s obrazovanim čovjekom – eruditom.

»No« – reče prof. Šagi, »ja sam uvjeren, da Krleža voli razgovarati s Ivanom Golubom kao kršćaninom.«

»Homo imago et amicus Dei«

Papinski Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu posvetio mi je o 60. godini života zbornik *Homo imago et amicus Dei*, koji je uredio Ratko Perić, Rim, 1991. Zasluga je dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta prof. Tomislava Šagi-Bunića da je zbornik predstavljen na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu.

Spomenicu zbornik predstavio je Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu u dovitljivom i otmjenom upriličenju/organizaciji bogoslova na čelu s Damirom Bobovcem, zemljakom iz Hlebina – 17. veljače 1992. u drevnoj dvorani Vijenac, Kaptol 29. Predstavljatelji spomenice su svaki sa svojeg gledišta i položaja predstavili spomenicu. Prof. dr. Tomislav Šagi-Bunić, dekan Fakulteta je pozdravio ugledne prisutnike. Govorio je urednik spomenice msgr. dr. Ratko Perić, rektor Hrvatskoga papinskog zavoda sv. Jeronima u Rimu, koji je izdao zbornik »kao zahvalan spomen na ono što je svečar pisao i objelodanjivao o Zavodu, o njegovoj prošlosti, o njegovim zaslužnim osobama, o davnim i današnjim ustanovama.« Prof. dr. Bonaventura Duda je ukazao na susret koji se zbio u zborniku između raznih kultura, svjetskih jezika i vjerskih predaja u kojemu i Golubovo pisano djelo zauzima svoje mjesto u međunarodnoj kulturi. Akademik Radoslav Katičić govorio je o jezikoslovnim prinosima u spomenici-zborniku. Nedjeljko Fabrio, predsjednik Društva hrvatskih književnika govorio je o slavljenu kao pjesniku. A sam susret je nazvao »međunarodnim blagdanom kulture«.

Na svečanosti bila je moja sestra Treza Krnjak, rođaci iz rodnog doma, Kalinovčani, znanci, prijatelji, učenici. Svečanosti su pribivali kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup zagrebački, msgr. dr. Đuro Kokša, pomoćni biskup zagrebački, msgr. Juraj Jezerinec, pomoćni biskup zagrebački, msgr. Marko

Culej, imenovani biskup *episcopus electus*, akademik Ivan Supek, predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, potpredsjednik akademik Ivo Padovan, prof. dr. Stjepan Babić, potpredsjednik Matice hrvatske, dr. Jure Radić, predsjednik Sveučilišne skupštine, te klasici hrvatske književnosti: akademik Dragutin Tadijanović, akademik Ranko Marinković, akademik Vjekoslav Kaleb.

»Ex corona« uzeo je riječ kardinal Franjo Kuharić. Kazao je kako je profesor Golub smiren, nikad ne podiže glas. Msgr. Đuro Kokša, rektor Zavoda sv. Jeronima u Rimu, kad je slavjenik ondje bio pitomac, naglasio je kako je slavjenik vrijeme studija u Rimu iskoristio kao rijetko tko: pohvalio je slavjenikovo svojstvo da traži pozitivno kod ljudi. Riječ su uzeli i akademici Vladimir Devidé i Ivo Frangeš.

Solisti č. s. Cecilija Pleša i Miroslav Rajčić izveli su moje pjesme što ih je uglazbio Mato Leščan i objavio u spomenici: »Budi doma«, »Nemoj odlaziti u noć, Ivane«, »Pokucaj na pozna vrata« (str. 675–683).

Tridesetorica mudraca

Kao član Međunarodne teološke komisije u Vatikanu/Rimu bio sam drugi nasljednik prof. Tomislava Šagi-Bunića. Prvi nasljednik bio mu je prof. dr. Ivan Fuček. Prvi predsjednik spomenute Komisije, koju tvore »tridesetorica mudraca«, trideset teologa iz cijeloga svijeta, bio je kardinal Franjo Šeper, a prvi teolog član komisije prvog saziva iz Hrvatske bio je profesor Šagi-Bunić, nekoć koncilski teolog nadbiskupa Franje Šepera. Nasljednik kardinala Šepera kao predstojnika Međunarodne teološke komisije bio je kardinal Joseph Ratzinger, kasnije papa Benedikt XVI. Pripovijedao mi je jedan naš biskup da je papa Benedikt XVI. prilikom pohoda hrvatskih biskupa *ad limina Apostolorum* sjetio se profesora Šagi-Bunića s kojim je u isto vrijeme bio član Međunarodne teološke komisije.

U radu Međunarodne teološke komisije predsjednik kardinal Joseph Ratzinger izbjegao je Scilu i Haribdu predsjednika. Scilu naime da se stalno upliće u raspravu i Haribdu da odsutno sjedi čekajući dok isteče mučno vrijeme sjednice.

Kardinal Ratzinger bi pomno pratio izlaganje svakoga od nas. Naličio je đaku koji piše predavanja i pažljivo uči. Da, meni se činilo da kardinal Ratzinger uči. On je slušao tridesetoricu izabranih teologa, stručnjaka za različita područja. Vidjelo se da uživa u slušanju. Sam teolog, sam nekoć član Međunarodne teološke komisije, istodobno kad je članom bio Tomislav Šagi-Bunić, slušao je teologe.

»Da mi je vidjeti svijet Turčinovićevim očima!«

Kad smo se ono kao studenti Josip Turčinović i ja vraćali iz kapucinskog samostana u Dubravi u Zagrebu kao oni emauski učenici nakon posjeta učitelju, profesoru Tomislavu Šagi-Buniću, rekao mi je Josip Turčinović: »Da mi je vidjeti svijet Šagijevim očima!«

Kad sam idući na sprovod neprežaljenoga Josipa Turčinovića u rodni mu Sveti Petar u Šumi u Istru naveo suputniku prof. Šagiju tu Turčinovićevu rečenicu odvratio je: »Da mi je vidjeti svijet Turčinovićevim očima!«

»Na zemlji nema te nagrade koju očekujem«

Kad se je obilježavala jedna, ne znam koja, godišnjica života Patra Šagija, u zdravicama su se izdvajale svečareve značajke. Ja sam rekao jednu, naoko malu, a zapravo veliku značajku: »Pater Šagi je dobar čovjek.« Profesor Bajsić je u zdravici rekao da će se jedno razdoblje zvati Šagijevo doba.

Jednom se je prilikom razgovaralo o nagradi koju bi trebalo dodijeliti profesoru Šagiju. Na to je rekao Pater Šagi:

»Na zemlji nema te nagrade koju očekujem.«

Poslušni Duhu

Drugi vatikanski koncil je događaj XX. stoljeća. Njegovi dokumenti su putokazi. Jedan od njih je dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* od 21. studenoga 1964. Koncil je zaključen 8. prosinca 1965. Kod nas već 1966. godine prof. dr. Tomislav Šagi-Bunić, profesor Patrologije, utemeljuje ekumensko glasilo *Poslušni Duhu*. *Bilten Glasa Koncila za ekumenska pitanja*. Bio je glavni urednik. Dr. Josip Turčinović, profesor Istočnog bogoslovlja i dr. Ivan Golub, profesor Dogmatske teologije, su urednici. Smjesta poslije zaključenja Drugoga vatikanskog koncila pokrenuto je glasilo o predmetu koji je bio Koncilu i napose sazivatelju Koncila papi Ivanu XXIII. na srcu.

»Prvotna svrha ovoga biltena jest da mi katolici što brže i što bolje upoznamo i prigrlimo ekumenski duh koji struji iz Drugog vatikanskog koncila da se tako pripravimo za ekumenski dijalog s ostalom kršćanskom braćom.« (Uvodnik).

Bilten je bio kratkoga vijeka. Prvi broj je izišao u lipnju 1966. a posljednji u prosincu 1966. godine. Svega pet brojeva. O oduševljenom i »manje oduševljenom« prijemu biltena može se čitati na stranicama samog biltena i listati u arhivu uredništva biltena.

Uredništvo biltena *Poslušni Duhu* su tvorili: dr. Tomislav J. Šagi-Bunić, glavni urednik, dr. Josip Turčinović, urednik i dr. Ivan Golub, urednik.

O 25. godišnjici završetka Drugoga vatikanskog koncila razgovarao sam – 20. svibnja 1990. – s prof. dr. Tomislavom Šagi-Bunićem da se nastavi s objavljivanjem biltena *Poslušni Duhu*, da se načini pretisak prvoga godišta biltena iz 1966. godine. Urednik dr. Josip Turčinović je tada bio već teško bolestan.

O 33. godišnjici izlaska ekumenskog biltena *Poslušni Duhu* održana su na moj poticaj dva sastanka o »oživljavanju« biltena u sjedištu Glasa Koncila – prvi 7. svibnja 1999., drugi 18. svibnja 1999. Pribivali su dr. Ivan Golub, dr. Jure Zečević, preč. Ivan Miklenić, glavni urednik Glasa Koncila i vlč. Nedjeljko Pintarić, direktor Glasa Koncila. Ovom drugom sastanku prisustvovao je i prof. dr. Tomislav J. Šagi-Bunić, prvi i posljednji glavni urednik biltena *Poslušni Duhu*. Zaključeno je da se bilten preoblikuje u časopis. I to u časopis Instituta za ekumensku teologiju i dijalog »Juraj Križanić« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zamoljen je prof. dr. Tomislav J. Šagi-Bunić da i u ime kontinuiteta kao glavni urednik biltena *Poslušni Duhu* u 1966. godini sada bude glavni urednik časopisa *Poslušni Duhu*. Iz zdravstvenih razloga nije to mogao prihvatiti. Predložio je da bude glavni urednik prof. dr. Ivan Golub, koji je bio urednik biltena *Poslušni Duhu* 1966. godine, što je prihvaćeno. Na mjesto nekoć urednika, neprežaljenog pokojnog dr. Josipa Turčinovića, izabran je dr. Jure Zečević. Od strane Glasa Koncila izabran je za urednika vlč. Nedjeljko Pintarić. Glas Koncila koji je bio 1966. godine velikodušan izdavač biltena *Poslušni Duhu*, sada, o 50. godišnjici otvaranja Drugoga vatikanskog koncila i u 50. godišnjici utemeljenja Glasa Koncila, velikodušan je izdavač časopisa *Poslušni Duhu*. Predložio sam kao glavni urednik da dr. Jure Zečević bude izvršni urednik, što je prihvaćeno.

U Uvodnom slovu sam kazao:

»Crkva je zajednica Isusovih prijatelja. Krštenjem, novim rođenjem, postaje se članom Crkve. 'No, utjelovljenjem se Sin Božji na neki način sjedinio sa svakim čovjekom' (Drugi vatikanski koncil, *Gaudium et spes*, br. 22). Crkva je putujuća zajednica Isusovih prijatelja. Isus jasno veli: »Ja sam put, istina i život i nitko ne dolazi Ocu osim po meni« (Iv 14, 69). A za Duha Svetoga veli: 'On će vas voditi putem (*hodegesi*)' (Iv 16, 12-13). Otac je Onaj komu se ide, Sin je Put kojim se ide, Duh Sveti je Vođa na putu. A vođa puta pozna cilj puta i pozna put. Duh Sveti doista pozna Oca, cilj puta, pozna Sina, koji je put. Isus je naime po prorocima Duhom nadahnutima bio naviješten, po Duhu Svetomu je začet, Duhom Svetim je pomazan... Putnici pak trebaju biti poslušni Duhu. Tako naime samo mogu ostati na putu, a ne sći na stranputice, i sretno stići na cilj. Suputnici kao prijatelji se putem upoznaju. Kršćani su prijatelji Isusa Krista.

Njihovo je da budu i prijatelji među sobom. 'Ako imate ljubavi jedan prema drugome po tom će svi upoznati da ste moji učenici' (Iv 13, 34).

I tu je mjesto ekumenizma. Tomislav J. Šagi Bunić, glavni urednik glasila 'Poslušni Duhu. Biltena Glasa Koncila za ekumenska pitanja' iznio je 1966. godine poimanje ekumenizma koje su posvojili i urednici dr. Josip Turčinović i dr. Ivan Golub, tako da ono predstavlja njihov zajednički stav:

'Ekumenizam je u iskrenom prijateljskom prilaženju k drugome' (T. J. Šagi-Bunić, Ekumenska problematika kod nas, u: *Poslušni Duhu*, 1 (1966.), br. 3, str. 76). 'Jasno je da ekumenizam uključuje prijateljsko i pažljivo susretanje ljudi različitih kršćanskih konfesija na čisto građanskom planu, susret ljudi kao ljudi. Ali to još nije ekumenizam u specifičnom smislu, jer se pod ekumenizmom misli nešto religiozno. Ekumenizam je susretanje kršćanskih vjernika koji trpe od toga što postoje razdori među kršćanima, pa žele da se ti razdori prevladaju i da zavlada vidljivo jedinstvo, ali bez nasilja ičijoj savjesti.' [...] 'Očividno je da ekumenizam traži poznavanje drugoga.' [...] 'Svakako da veće međusobno poznavanje vodi k većem zblizenju i k većem prijateljstvu, a veće prijateljstvo prije će dovesti do potpunog jedinstva' (*Isto*, str. 86). 'Naše je da prekinemo s vjekovnim rasprama, da počnemo ljubiti svoju braću, da ih zamolimo da i oni počnu gledati na nas, pa da se sve više upoznajemo i da jedni drugima pokušamo u prijateljstvu objasniti sve ono u čemu se razlikujemo' (*Isto*, str. 83).

Kad je 1966. godine krenulo po netom zaključenom Drugome vatikanskom koncilu, glasilo 'Poslušni Duhu', glavni urednik Tomislav Šagi-Bunić, napisao je tekst koji su posvojili urednici dr. Josip Turčinović i dr. Ivan Golub:

'Mi ovaj čas ne znamo kakav će izgled imati buduće jedinstvo. Mi s pouzdanjem u Krista i poslušni Duhu Svetome želimo činiti ove prve korake na koje nas je uputio Koncil. Što će i kako će dalje, to će nas prosvijetliti onaj isti Duh koji nam naređuje činiti ove prve korake. Mi ne trebamo danas imati više znanja o budućnosti nego što su imali apostoli kad su krenuli da izvrše zapovijed Kristovu i navijeste Evanđelje svemu stvorenju. Oni su bili poslušni Duhu koga su primili, a ostalo je činio Gospodin. I naše je da budemo poslušni Duhu koji je progovorio kroz II. vatikanski koncil, a drugo stavljamo s pouzdanjem u ruke Božje' (*Isto*, str. 84).

Kao treći, posljednji i najmanji od trojice urednika ekumenskoga glasila 'Poslušni Duhu', i jedini od trojke još ovdje ostali, prenosim ovu vatru, prijateljsku baklju, zapaljenu na prijateljskom ognju Duha Svetoga, novim naraštajima. Sa željom da budemo vazda poslušni Duhu, koji puše gdje hoće, koji je vođa na Putu – korak po korak – da molimo s blaženim Johnom Henryem Newmanom svijetla Duha Svetoga za jedan korak, korak po korak:

'Ne tražim da vidim	'I don't ask to see
daleko obzorje	The distant scene
jedan korak mi dostaje'	one step enough for me'

(J. H. Newman, *Lead Kindly Light – Vodi me blaga Svjetlosti*).

Ivan Golub
glavni i odgovorni urednik

U Zagrebu, 11. listopada 2012. godine, spomen-dan blaženoga Ivana XXIII. 50. godišnjica otvaranja Drugoga vatikanskoga koncila i 20. godišnjica proglašenja koncilskoga Katekizma Katoličke Crkve. Dan proglašenja Godine vjere.«

To rekoh u Uvodnom slovu uskrišenog časopisa *Poslušni Duhu*.

Budući da se je uskrišenje časopisa *Poslušni Duhu*, nastalog po završetku Drugoga vatikanskog koncila, zbililo o 50. godišnjici početka Koncila, donio sam članak: »'Novi Duhovi' – 50. godišnjica Drugoga vatikanskoga koncila. Moji spomeni« (str. 113–154).

U spomen utemeljitelja biltena/časopisa *Poslušni Duhu* u ovom broju sam donio svoj zapis »Misa za Tomislava Janka Šagi-Bunića. O sedmoj godišnjici smrti« (str. 167–168), gdje velim: »Vrijeme je da se započne postupak da pater Tomislav Janko Šagi, koji je slika sv. Franje i Krista, dođe na oltar, kao uzor i zagovornik« (str. 168).

Vrijeme je da se započne postupak da kao uzor i zagovornik dođe na oltar

U petak, 21. srpnja 2006. u 7 sati podvečer o sedmoj godišnjici smrti kapucina profesora i dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu Tomislava Janka Šagi-Bunića služila se sveta misa u kapucinskoj crkvi Sv. Mihovila u Zagrebu. Sumisili su pokojnikov rođeni brat Bono Šagi, pokojnikova subrača kapucini, o. Ivica Petanjak, provincijal hrvatske pokrajine kapucina, sada krčki biskup, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu neprežaljani prof. dr. Tomislav Tenšek, također kapucin, nekoliko profesora s istoga Fakulteta, direktor Kršćanske sadašnjosti prof. dr. Adalbert Rebić. Misu sam ja predvodio. Na misi su, uz župljane, bili pokojnikovi učenici, poštovatelji i prijatelji. Izgovorio sam ovu propovijed:

»Braćo, sestre, prijatelji!

Naslovljavam vas prijatelji, jer nas je Isus tako naslovio, a u ovoj prigodi i zato što smo se okupili oko uspomene na zajedničkoga prijatelja, Tomislava Janka Šagi-Bunića.

O petoj godini njegova prelaska na drugu obalu pozvao me je profesor Tenšek, naš dekan, da bih predvodio misu i izrekao homiliju u ovoj crkvi. Nije mi bilo moguće. Bilo mi je žao, jer peta godina je zaokružena obljetnica. Ove godine je sedma godišnjica, ali i to je zaokruženo. Sedam je sveti broj, a pridošla je još jedna okolnost. Točno prije sedam puta sedam godina pater Šagi držao je propovijed na mojoj mladoj misi. Bio je vruć dan kao i ovaj danas. Sa zahvalnošću spominjem se njegovih besjeda koje se još u mojemu Kalinovcu pamte.

Pozvan sam da ovdje rečem riječ kao svjedok. Sve manje će biti onih koji će moći govoriti o patru Šagiju kao svjedoci, kao suputnici, pa u nekim stvarima i kao supatnici. Zato, reći ću koju riječ kao svjedok i kao prijatelj patra Šagija. Zvali smo ga naprosto pater Šagi.

Prvi susret bio je na Fakultetu. Bio nam je profesor. No, brzo smo uočili da je on i učitelj, da je on drugačiji. Zacijelo smo ga pitali, neprežaljani profesor Josip Turčinović i ja, bismo li ga mogli posjetiti. I došli smo, došli smo u ovaj samostan. Primio nas je. Razgovarali smo – dugo, dugo. A onda, kao ona dva učenika koji su došli k Učitelju, pomalo se vraćali. I to, vraćali se pješke odavde na Kaptol. Josip Turčinović u jednom času mi veli: 'Da mi je vidjeti svijet Šagijevim očima!' Riječ, koju nisam nikad zaboravio. Da mi je vidjeti svijet Šagijevim očima! Očima teologa. A teolog ustvari posuđuje oči od Boga i nastoji vidjeti svijet i zbilju Božjim očima. Profesor Šagi, teolog, gledao je svijet Božjim očima. S teologijom s kojom je živio. A kao profesor teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu i dekan, on je volio Fakultet, on je volio one kojima je govorio, on je lijegao i ustajao s Fakultetom. Fakultet je bila njegova velika ljubav. I gledao je svijet Božjim očima, a nas je poučavao da i mi gledamo svijet Božjim očima. Da mi je vidjeti svijet Šagijevim očima!

Kad su se prignula njegova ramena, kad mu se usporio hod, kad se oslanjao o štap, mogli smo ga sretati – zacijelo ste ga i vi neki sretali – s natpisom lijepo vezenim na majici, na lijevoj strani, sa dva slova i nekoliko brojki, Mt 25,40. Vjerujem da su se neki pitali a što mu to znači? No, znamo što znači. To je Matej, 25. poglavlje, 40. redak. A što tamo piše? Tamo stoji slika posljednjega suda gdje Isus svrstava ljude i veli onima koje pozivlje da uđu u radost, veli im: 'Što god ste učinili jednome od najmanje moje braće, meni ste učinili.' Da, to je upravo 40. redak. Što god ste učinili jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili. To je Isusu bilo jako na srcu, jer je po tome odlučio razvrstati ljude, po tome obaviti posljednji sud, po tom mjerilu sve izmjeriti. To mu je bilo na srcu. I pater Šagi, pater Šagi je znao što je Isusu na srcu. I to je stavio na lijevu stranu, na svoje srce i nosio je taj natpis i pronosio ga svijetom na svome srcu. Pater Šagi ljubio je čovjeka Isusovim srcem.

Doživio je pater Šagi i 'Nove Duhove'. Novi Duhovi su Drugi vatikanski koncil. Bože, sjećam se s kojim smo uzbuđenjem, s kojim drhtajem, kao rimski studenti na rimskom glavnom kolodvoru Stazione Termini, ugledali vlak što je iza zavoja dolazio, a biskup, tada rektor Kokša, rekao: »Koncilski vlak«. I na prozoru smo tada ugledali nadbiskupa Šepera i uz njega malo iza njega, patra profesora Šagija. Došli su na Drugi vatikanski koncil. Bog samo znade što je sve utkao pater Šagi u Drugi vatikanski koncil, kao koncilski teolog nadbiskupa Šepera. Tu je bio i na obrani moje doktorske disertacije, kojoj se jako radovao. Tu je s nama raspravljao kao svojim nekadašnjim učenicima o Koncilu. I tu nam je opet pomagao da Božjim očima gledamo svijet.

I vratio se, Koncil je završen. On je ovdje bio lučonoša i stjegonoša Drugog vatikanskog koncila. Govorio je, pisao je, uvjeravao je ljude, to je dao za nas u svojoj knjizi *Ali drugoga puta nema*, drugog puta, do Drugog vatikanskog koncila nema. Suutemeljitelj je ustanove 'Kršćanska sadašnjost' kojoj je podnaslov 'Centar za koncilski istraživanja i dokumentaciju'. To je koncilsko djelo. Znao je on još nešto, znao je da je ovaj Koncil sazvaio Ivan XXIII. s namjerom objedinjivanja kršćana i zato je utemeljio, skupa sa profesorom Turčinovićem i sa mnom bilten za ekumensku teologiju, bilten: 'Poslušni Duhu'. S pravim nazivom 'Poslušni Duhu'. Koncil, to su Duhovi. 'Poslušni Duhu', to je jedan od prvih koraka i iskoraka koncilskih na ovom našem prostoru, ekumenski. Šagi je bio ekumenska ličnost.

No, on je podupirao također još jedan iskorak u duhu Koncila, a to je bila preobrazba Bogoslovskog sjemeništa od tipa tridentskog sjemeništa, slična samostanu, do lika vatikanskog koncilskog sjemeništa, slična ustanovi uronjenoj, uključenoj u mjesnu Crkvu. Kao kakav prorok nakon propovijedi u Katedrali koje je nedjeljom držao, kad su nastupila kolebanja oko te obnove odlazio je k onima kojima je dao Bog da vladaju i govorio neka ne odustaju od započetog djela, neka podupru one koji to djelo provode.

Pater Šagi gledao je svijet očima Očevim, Boga Oca. Ljubio je svijet srcem Isusovim, Boga Sina. Bio je poslušan Duhu, Bogu Duhu Svetom.

Prije pedeset manje jednu godinu, nakon propovijedi i nakon mlade mise dolazio je putem u moju ulicu, a mali Miško koji je stajao na prozoru i gledao te ljude što dolaze, doviknuo je svojoj majci: 'Mama, mama odi, gle k Golubovema ide pravi živi Isus.' Vidio je patra Šagija, a on je jedino na slici vidio Isusa s bradom! I kad je vidio čovjeka s bradom to je povezao i rekao: 'Odi, ide pravi živi Isus, putem.' Da, nedavno se sjetio toga kao već zreo muž. I u toj riječi, u toj istinitoj zgodi ima puno znakovnosti. *Ex ore infantium*. Dijete je za ovoga, za patra Šagija reklo: 'Živi Isus!' Sveti Franjo bio je slika Isusa. Pater Šagi bio

je slika sv. Franje, franjevac kapucin, bio je slika Isusa. I zato neka bude danas o sedmoj godini njegova prelaska Ocu, po putu koji je Isus, pod vodstvom i vođom puta koji je Duh Sveti, neka bude rečeno: Bio je slika Isusa! I vrijeme je da se započne postupak zato da ga se stavi kao sliku, kao uzor i kao zagovornika na oltar. Amen!«

Na kraju mise je dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta, prof. Tenšek, rekao kako su završne riječi propovijedi prof. Goluba stvar prvi put izrečena. Najavio je ujedno osnivanje istraživačke središnjice »Civilizacija ljubavi« u samostanu u kojem je živio i umro pater Šagi i koja će nositi ime patra Šagija. Kazao je da se sređuje bogata pismena pokojnikova ostavština.

Na primanju poslije svete mise za veliku dušu patra profesora dr. Janka Šagi-Bunića prisjećali bi se u skupinicama pojedinci svojih susreta s patrom Šagijem. Upitao sam o. Bonu Šagija, svojega sudruga sa studija u Zagrebu, potpisuje li ono što sam u propovjedi rekao: »Potpisujem. Ali, ja sam mu (rođeni) brat.«

»Zato sam to rekao ja, koji mu nisam ni brat ni subrat (već svjedok prijatelja)« – nasmijao sam se. Bono Šagi je Tomislavu Šagiju ne samo rodnom nego i duhom, koncilskim duhom, brat; zbog neumornog teološki široko i duboko promišljenoga promicanja Drugoga vatikanskog koncila vrijedan je počasnoga doktorata svete teologije.

U Zagrebu, 21. ožujka 2015., prvi dan proljeća